

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

2-maxsus
son (6-jild)

2026

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/2 (6) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2026

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Saparbaev Bunyod Khurrambek ogli

KHIVA (KHOREZM) STATE AS AN ACTIVE AGENT:

DIPLOMACY, ECONOMY, AND RUSSIAN INTERACTION, 1806–1825 10-22

Rahmatilloev Nusratillo

BUXORO AMIRLIGI VA QO'QON XONLIGI O'RTASIDAGI SIYOSIY

JARAYONLARNING QO'QON XONLIGI TARIXSHUNOSLIGIDA YORITILISHI..... 23-27

Sattarov Akram Madaminovich

TURKISTON GENERAL-GUBERNATORLIGI AHOLISINING IJTIMOIIY HAYOTI..... 28-33

Джаббаров Юлдуз Джуманиязовна

ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ ЮРИДИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ СТУДЕНТОВ

В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УЗБЕКИСТАНА 34-38

Boyto'rayev Sirojiddin Usmon o'g'li

SURXONDARYO VILOYATI MUZEYLARI VA TURIZM SALOHIIYATINING

SHAKLLANISHIDA: TERMIZ O'LKASHUNOSLIK MUZEYINING O'RNI 39-43

Qobulova Gulzoda Maxsud qizi

O'RTA ASR MANBALARINI RAQAMLASHTIRISHNING ILMIY ZARURATI

VA KONSEPTUAL ASOSLARI..... 44-49

Qudratillayev Parviz

KONFUTSIYLIK TA'LIMOTIDA IJTIMOIIY HIMOYA MASALALARI 50-53

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Юлдашева Надира Викторовна

НОВЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ ПРЕВЕНТИВНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ

ЗАКУПОК В УЗБЕКИСТАНА: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ И ПРАВОВЫЕ НОВАЦИИ 54-63

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Saifnazarov Ismail Saifnazarovich

MAHALLA – O'ZBEK JAMIYATINING TARIXIY MEROSI,

MAMLAKAT TINCHLIGI VA RAVNAQINING ASOSIY POYDEVORI 64-69

G'ulomov Abdullo

MAHMUD LOMISHIYNING "TAMHID" ASARIDA IMOMAT BORASIDAGI

QARASHLAR TAHLILI..... 70-76

Axmedov Xamdam Alikulovich

XALQARO EKOLOGIK ADOLATNI TA'MINLASHDA TRANSCHEGARAVIY MAS'ULIYAT,

"UMUMIY VA DIFFERENSIALASHGAN JAVOBGARLIK" MUAMMOLARI 77-81

Raxmonov Shohzod Husan o'g'li

YOSHLAR AXLOQIY TAFAKKURI VA MADANIYATINI YUKSALTIRISHDA

NURONIYLAR TAJRIBASIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI..... 82-85

<i>Oripov Shuxratjon Orip o'g'li</i> RAHBAR KADRLAR MA'NAVIY QIYOFASINING IJTIMOIIY-FALSAFIY MODELI.....	86-93
<i>Jomuradov Ikrom Ilxom o'g'li</i> IMMANUEL KANT FALSAFASIDA NOUMENAL ERKINLIK VA FENOMENAL DETERMINIZMNING ANTINOMIK TABIATI: TRANSCENDENTAL KONTEKSTDA TAHLIL	94-98
<i>Safarov Akbar Isoqulovich, Ziyotova Adolat Ergashovna</i> EKOLOGIK MADANIYAT YUKSAKLIGI, HUQUQIY ONG VA TABIAT-JAMIYAT INSONNING UZVIY BOG'LIQLIGI	99-103

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Musayev Akmalbek Ibragimdjaniyovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK DIPLOMATIK DISKURSIDA EVFEMIZATSIYA VA YUMSHATISH STRATEGIYALARINING LINGVOPRAGMATIK TAHLILI	104-110
<i>Bazarov Zokir Mehrikulovich</i> A.QODIRIYNING "O'TKAN KUNLAR" ROMANI TARJIMALARIDA LINGVOKULTUROLOGIK KOMPETENSIYA KOMPONENTLARINING IFODALANISHI	111-114
<i>Kuchiyev Malik Abdumannonovich</i> ILOVA QURILMA TARKIBIDAGI FRAZEOLGIK BIRLIK LARNING STILISTIK FUNKSIYALARI	115-120
<i>Абдуллаева Парвина Толибжоновна</i> ТЕМПОРАЛЬНЫЙ ОБРАЗ В ИСПАНСКОЙ И УЗБЕКСКОЙ ПАРЕМИОЛОГИИ.....	121-123
<i>Ismoilova Fotima</i> ISAJON SULTONNING "BILGA XOQON" ROMANIDA TO'QIMA OBRAZ LARNING BADIY VAZIFASI	124-129
<i>Eshqulov Sunnat</i> PESHLAVHALARNING TIL XUSUSIYATLARI VA IMLO MUAMMOLARI XUSUSIDA.....	130-134

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Yo'ldoshev Azizjon Ergash o'g'li</i> OMMAVIY ISHTIROK DARAJALARINI ANIQLASHNING AYRIM HUQUQIY MASALALARI	135-139
<i>Sagindikov Maxset Djubaktanovich</i> CONSTITUTIONAL AND LEGAL ESSENCE OF COOPERATION BETWEEN COUNCILS OF PEOPLE'S DEPUTIES AND CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS	140-147
<i>Rajabov Umrbek Ravshanbekovich</i> OILA-TURMUSH MUNOSABATLARI DOIRASIDAGI JINOYAT LARNI BARTARAF ETISHDA PROFILAKTIKA INSPEKTORLARI FAOLIYATINING KRIMINOLOGIK MEKANIZMLARI	148-152
<i>Bekov Ixtiyor Rustamovich</i> KONSTITUTSIYAVIY ODIL SUDLOVNI ILM VA TA'LIM BILAN UYG'UN RIVOJLANTIRISH MASALALARI	153-157
<i>Хайдарова Хилола Анваровна</i> МЕЖДУНАРОДНЫЕ ИНИЦИАТИВЫ РЕСПУБЛИКА УЗБЕКИСТАН И ИХ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ ГЛОБАЛЬНОГО ДИАЛОГА	158-164

<i>Ahmedov Islom Baxtiyor o'g'li</i> ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA RAQOBATBARDOSH PROFESSIONAL VA ZAMONAVIY KADRLARNI TAYYORLASH: MAQSAD VA VAZIFALAR	165-168
<i>Fayzulloev Shohijaxon Jobirovich</i> JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZOLIK BOSQICHIDA SHAFFOFLIKNI TA'MINLASH MASALALARI	169-176
<i>Turgunboeva Mamura</i> SOME ISSUES OF COPYRIGHT PROTECTION ON THE INSTAGRAM SOCIAL NETWORK	177-181
<i>Mamataliyeva Shahnoza Xushmamat qizi</i> JINOYAT PROTSESSIDA XAVFSIZLIK CHORALARI QO'LLASH JARAYONIDA ISBOT QILISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	182-192
<i>Shokirova-Inomjonova Mashhuraxon G'ayratjon qizi</i> IJTIMOIY SOHA TUSHUNCHASINING NAZARIY-HUQUQIY TAHLILI	193-196
<i>Turayeva Dildora Iskandarovna</i> ICHKI ISHLAR ORGANLARINING JAMOAT XAVFSIZLIGIGA OID FAOLIYATINI AXBOROTLAR BILAN TA'MINLASHNING TURLARI, SHAKLLARI VA BUGUNGI KUNDAGI HOLATI	197-206
<i>Абдужаппоров Шахбоз Музаффар ўғли</i> ПРАВОВЫЕ И ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАССЛЕДОВАНИЯ КИБЕРПРЕСТУПЛЕНИЙ	207-215
<i>To'rabayeva Ziyoda Yakubovna</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA VOYAGA YETMAGANLARNI JINOIY JAVOBGARLIK VA JAZODAN OZOD QILISHGA DOIR QONUNCHILIKNI TAKOMILLASHTIRISH	216-227
<i>Abdusamiyeva Dilrabo Abduvaxob kizi</i> THE ROLE OF THE PENITENTIARY SYSTEM IN THE RESOCIALIZATION OF PERSONS RELEASED FROM PENAL INSTITUTIONS	228-233
<i>Bekmirzayeva Umida</i> DAVLAT ISHTIROKIDAGI AKSIYADORLIK JAMIYATLARI KUZATUV KENGASHLARIDA SUN'IY INTELLEKTNI A'ZO-MASLAHATCHI SIFATIDA JORIY ETISHNING HUQUQIY ASOSLARI VA ISTIQBOLLARI	234-237
<i>Суннатиллаева Сарвиноз</i> НАДЛЕЖАЩАЯ ПРАВОВАЯ ПРОЦЕДУРА В ПРОИЗВОДСТВАХ ПО ДЕЛАМ О КОНКУРЕНЦИИ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ И УЗБЕКИСТАНЕ	238-244
<i>Mardonova Gulsanam Bahodir qizi</i> GIYOHVANDLIK VOSITALARINING VIRTUAL OLAMDA SOTILISHI, NARX SHAKLLANISHI, HUQUQIY BAHOLASH VA EKSPERTIZA MUAMMOLARI	245-252
<i>Isoqov Habibilla Jakparaliyevich</i> PUL YUVISHGA QARSHI KURASHISH SOHASIDAGI XALQARO VA MINTAQAVIY TASHKIOTLAR, ULARNING FUNKSIYA VA VAZIFALARI.....	253-261
<i>Хван Леонид Борисович, Гулимова Зилола Шухратовна</i> ЦИФРОВИЗАЦИЯ АДМИНИСТРАТИВНОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: ЭТАПЫ ФОРМИРОВАНИЯ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ	262-268
<i>Kdirbaeva Altinay Maksetbaevna</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA XOTIN-QIZ XODIMLAR FAOLIYATIDA XIZMAT INTIZOMI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR	269-275

<i>Zinelbaev Baxitjan Qublan o'g'li</i> YO'L HARAKATI XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA MA'MURIY-HUQUQIY MEKANIZMLARNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI (O'ZBEKISTON TAJRIBASI)	276-281
<i>Xo'jayeva Malohatxon Fozilxo'ja qizi</i> MA'MURIY Hujjatni tushunish va qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari	282-286
<i>Toshkanov Nurbek Bahriddinovich</i> OLIY TA'LIM MUASSASALARI – TADBIRKORLIK SUBYEKTI SIFATIDA	287-295
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Rustamov Ilkhom Tursunovich</i> DIDACTIC POTENTIAL OF THE LINGUOPRAGMATIC APPROACH IN TEACHING SMALL-GENRE TEXTS	296-300
<i>Kaypnazarov Srajatdin Gayratdinovich</i> «ELEKTR BO'LIMI» BO'YICHA RAQAMLI TA'LIM MUHITINI YARATISH: QORAQALPOG'ISTON MAKTABLARI MISOLIDA.....	301-307
<i>Bozorov Zokir, Axtamaliyev Shamshod, Karimov Dilshod, To'rayeva Lobar</i> VEKTORLAR ALGEBRASINING ELEMENTAR MASALALAR YECHISHGA TATBIQI	308-315
<i>Abduraxmonova Tuxtapashsha Rustamovna</i> IONLI POLIMERLANISH REAKSIYASINI O'QITISHDA 3D VA VIRTUAL TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH	316-322
<i>Yaxshilikova Nargiza</i> BLENDED LEARNING STRATEGY IN TEACHING ENGLISH	323-327

Received: 30 January 2026
Accepted: 15 February 2026
Published: 28 February 2026

Article / Original Paper

PREFACES ON LANGUAGE FEATURES AND SPELLING RULES

Eshkulov Sunnat

Doctoral student of the Department of "Uzbek Linguistics" at GulSU

Abstract. This article pays special attention to the problems of Uzbek linguistics, in particular, the linguistic features and spelling problems of prefixes. The purpose of the study is to study the specific features of prefixes (foreign scripts) based on the analysis of the features of the Peshlav language and spelling problems. The following scientific analysis methods were used in the study: linguistic description, system, statistical, contextual analysis methods. The method of linguistic analysis was used in the analysis of scientific literature on the topic of the study. Statistical analysis was widely used in studying the occurrence and reflection features of prefixes in foreign scripts of the Uzbek language. The results of the study made it possible to develop the following scientific and practical conclusions and recommendations: analysis of prefixes texts helps to regulate problems related to spelling and write correctly. In particular, in Uzbek linguistics, such issues as the relationship between prefixes and foreign scripts, the specific features of prefixes are of relevance; The presence and reflection of prefixes in the external inscriptions of the Uzbek language was manifested in the following ways: the Uzbek language occupies an important place in the daily life of the people, the development of the Uzbek language, the appearance and mass character of prefixes in external inscriptions. External inscriptions and prefixes in the Syrdarya region served as illustrative material for the article.

Keywords: word, language, language, text, prefix, spelling, writing, external inscription, official language, language features.

PESHLAVHALARNING TIL XUSUSIYATLARI VA IMLO MUAMMOLARI XUSUSIDA

Eshkulov Sunnat

GulDU "O'zbek tilshunosligi" kafedrasida doktoranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada o'zbek tilshunosligi muammolariga, xususan, peshlavhalarning til xususiyatlari va imlo muammolari masalalariga alohida e'tibor qaratiladi. Tadqiqotning maqsadi peshlavhalar tilining xususiyatlari va imlo muammolari tahlil qilish asosida peshlavhalar (tashqi yozuvlar)ning o'ziga xos xususiyatlarini tadqiq etishdan iborat. Tadqiqotda quyidagi ilmiy tahlil metodlaridan foydalanilgan: lingvistik tavsiflash, sistem, statistik, kontekstual tahlil usullari. Tadqiqot mavzusiga doir ilmiy adabiyotlarni tahlil qilishda lingvistik tahlil usulidan foydalanilgan. Statistik tahlil o'zbek tili tashqi yozuvlarida peshlavhalarining o'rin olishi, aks etish xususiyatlarini o'rganishda keng foydalanilgan. Tadqiqot natijalari quyidagi ilmiy va amaliy xulosa va tavsiyalarni ishlab chiqish imkonini berdi: peshlavhalar matnlarini tahlil qilish, imlo bilan bog'liq muammolarni tartibga solishga va to'g'ri yozishga yordam beradi. Xususan, o'zbek tilshunosligida peshlavha va tashqi yozuvlar o'rtasidagi aloqadorlik masalalari, peshlavhalarning o'ziga xos xususiyatlari kabi masalalar o'z dolzarbligiga ega; o'zbek tili tashqi yozuvlarida peshlavhalarning o'rin egallashi, aks etishi quyidagi usullarda namoyon bo'ldi: o'zbek tili xalqning kundalik hayotida muhim o'rin egallashi, o'zbek tilining taraqqiy etishi bilan peshlavhalarning tashqi yozuvlarda aks etishi va ommaviy tus olishi. Sirdaryo viloyatidagi tashqi yozuv va peshlavhalar maqolaning illyustrativ materiali sifatida xizmat qilgan.

Kalit so'zlar: so'z, til, lison, matn, peshlavha, imlo, yozuv, tashqi yozuv, rasmiy til, til xususiyatlari.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V6SI2Y2026N21>

"Davlat tili haqida"gi qonun va uning tashqi yozuvlarga ta'siri masalasi. 1989-yil 21-oktyabrda o'zbek tiliga davlat tili maqomi berildi. Ushbu qonunning 1-moddasida "O'zbekiston

Respublikasining davlat tili o'zbek tilidir", deb belgilab qo'yildi. Millatlararo munosabatlarni yanada yaxshilash, xalqlarning milliy o'zligini anglashi milliy tillarni har tomonlama rivojlantirishni taqozo etadi. Ushbu Qonun o'zbek tilining O'zbekiston Respublikasining butun hududida davlat tili sifatida amal qilishining huquqiy asoslarini belgilab berdi. Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasi hududida fuqarolarga tashqi yozuvlar va peshlavhalarni o'zbek tilida yozish huquqi berildi. Davlat tili rasmiy amal qiladigan doiralarda o'zbek adabiy tilining amaldagi ilmiy qoidalari va normalariga rioya etilishi, davlat o'zbek tilining boyitilishi va takomillashtirilishini ta'minlashi, shu jumladan, uni hamma e'tirof qilgan ilmiy-texnikaviy va ijtimoiy-siyosiy atamalarini joriy etish hisobiga rivojlantirishi belgilab qo'yildi, yangi ilmiy asoslangan atamalar esa jamoatchilik muhokamasidan keyin Oliy Majlis palatalari tegishli qo'mitalarining roziligi bilan o'zbek tiliga joriy etilishi qonunlashtirildi.

Hozirgi o'zbek adabiy tili me'yorlashtirilgan til shakli bo'lib, uning leksik, fonetik va grammatik tizimi tilshunoslar tomonidan belgilangan. Davlat va jamiyat hayotidagi ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy o'zgarishlar dastlab uning ko'zgusi bo'lgan tilda o'z aksini topadi. Jumladan, ko'cha yozuvlarida, peshlavhalarda bu yaqqol ko'zga tashlanadi. Mustaqillikdan so'ng Davlat tiliga bo'lgan e'tibor o'zining ijobiy natijalarini bermoqda.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan so'ng peshlavhalarni yozish va rasmiylashtirish ishlarida ham o'zgarishlar yuz berdi, jamiyatlardagi har qanday o'zgarishlarning dastlab tilda aks etishidek haqiqat anglab yetildi. Shunga muvofiq ko'cha yozuvlari bilan parallel, peshlavhalar ham yangilandi. Bu o'zbek tili peshlavhalarini yozish va tegishli o'rinlarga joylashtirilishi uchun ham keng imkoniyat yaratib berdi. Mafkuraviy tazyiqlar tufayli yozilgan peshlavhalar o'rnida o'zbek tilining ichki imkoniyatlari asosida yasalgan (yaratilgan) peshlavhalar paydo bo'ldi.

Ma'lum bir ijtimoiy-iqtisodiy sharoitdan boshqa ijtimoiy-iqtisodiy sharoitga o'tishda va undan keyin jamiyat hayotida katta o'zgarishlar yuz beradi. Bunday o'zgarishlar tilda ham aks etadi, chunki til jamiyat taraqqiyoti bilan birga rivojlanadi. Shunisi ham borki, jamiyat qanchalik taraqqiy etmasin, tildagi narsa-hodisalar nomi ma'lum muddatgacha o'zgarishsiz saqlanadi. Tushunchalar yo'qolishi yoki boshqa nomda atalishi bilan oldingi so'zlar ham yo'qola boshlaydi. Shuning uchun ham tilda birdaniga uzilishlar ro'y bermaydi.

O'zbek xalqi til mustaqilligiga milliy mustaqillikdan oldinroq erishgan bo'lsa-da, o'zbek tili leksik tizimidagi tom ma'nodagi o'zgarishlar, yangi leksik me'yorlarning shakllanish davri so'nggi yigirma yillikka to'g'ri keladi va bu jarayon hozir ham davom etmoqda. Mustaqillikning dastlabki yillarida o'zbek tili peshlavhalarini yozishda yuzaga kelgan noxush holatlarni, chalkashliklarni, bu yo'lda olib borilayotgan boshboshdoqliklarni bartaraf etish maqsadida Vazirlar Mahkamasi huzurida Atamashunoslik qo'mitasi tuzildi. Bu qo'mita ko'cha yozuvlarini, peshlavhalarning ushbu davrdagi taraqqiyotini tartibga solishda muhim o'rin tutdi.

Sobiq sho'rolar davrining "...so'nggi yillarigacha, boshqa fanlar qatori, ona tilining o'qitilishiga ham yetarli e'tibor berilmadi" [2, 3]. O'zbek tili peshlavhalaridagi muammolar ham yetarli bo'lib, mustaqillikning dastlabki yillaridanoq ko'cha yozuvlarini tartibga solish, takomillashtirish, ularga ilm-fan yutuqlarini tatbiq etish kun tartibidagi asosiy masala etib belgilandi.

"Davlat tili haqida"gi qonunning 20- va 22-moddalarida lavhalar, e'lonlar, ma'muriy-hududiy birliklar, geografik obyektlarning nomlari davlat tilida aks ettirilishi qoidalashtirildi. Bu esa o'z navbatida o'zbek tilshunosligi zimmasiga ommaviy kommunikatsiya matnlarini ilmiy

tahlil qilish, bu yo'nalishda zaruriy tadqiqot ishlarini olib borish, o'zbek tilidagi axborot beruvchi ko'cha tilida keng qo'llanadigan hamda kommunikativ birlik sifatida baholanadigan peshlavha (viveska)larning lingvistik tabiatini bugungi kun talablaridan kelib chiqib o'rganish va ilmiy xulosalarga kelish kabi dolzarb vazifalarni yuklaydi. Ushbu masalada dastlabki amalga oshirilgan ishlardan biri N.Chiniqulovning "Peshlavhalarining lisoniy xususiyatlari" nomli dissertatsiyasi bo'ladi [3, 26].

"O'zbek tilining izohli lug'ati"da peshlavha va unga yaqin (vazifadosh) bo'lgan lug'aviy birliklarga e'tibor qaratamiz. Dastlab *lavha* haqida fikr yuritamiz.

Lavha [arabcha لوحة – taxta; ustiga biror narsa yozilgan taxtacha; *peshlavha*]. 1 Silliqlangan tosh yoki metall taxta. *Oppoq marmar lavha ustiga qo'yilgan siyohdon juda yarashig'liq edi*. Sh.Rashidov, Bo'rondan kuchli. 2 Xotira yoki qisqacha tarixiy ma'lumot yozib, biror joyga o'rnatib qo'yilgan tosh yoki metall taxta va unga yozilgan matn, xat. *Qahramon xotirasiga o'rnatilgan lavha. – Qutidor lavha qarshisida edi. Lavhani o'qib chiqqandan keyin u ham piq-piq yig'lab yubordi*. A.Qodiriy, O'tgan kunlar. 3 Voqea, hodisa va sh.k. haqidagi kichik asar yoki parcha. *Paxtakorlar hayoti haqida lavhalar. – ayolimning oltin qayig'i Suzar ekan bag'ringda mag'rur, Jilva bilan keksa tarixning Lavhalari bir-bir ko'rinur*. Uyg'un. *U otasining suhbatini sevar, grajdanlar urushiga doir lavhalarni sevib tinglar edi*. Shuhrat, Shinelli yillar. 4 poligrafiya. Kitobning boshiga, bob va fasllarining avvaliga sahifaning eni bo'ylab solingan naqsh. 5 Ko'rinish, manzara. *"Tezguzar"da bo'ldim. O'tmish asrlarning xarobazor, vahima, cho'l lavhalaridan iz ham qolmagan*. Tuyg'un, Yillar va kishilar. *Navoiy... hayot lavhalari va tabiat manzaralarini tasvirlashda ham mohir san'atkordir*. "Vatan adabiyoti" [6, 21].

O'zbek tilining izohli lug'atidan olingan ushbu iqtibosda ham *lavha* (*peshlavha*) ko'cha yozuvi ekanligi haqida fikr bildirilmagan.

Pesh I [forscha پیش – oldi, old tomon; oldinda, yaqinida; avvali] 1 Ba'zi narsalarning oldinga qaragan tomoni, labi, cheti, qirg'og'i. *Ayvonning peshi. – Ayajon, ayyomingiz muborak! – deb sovg'a-salomni ayvonning peshiga qo'ydi-da, onasiga kiftini tutdi*. K.Yashin, Hamza. *U qopidan ketmonini olib, peshini egovlay boshladi*. "Sharq yulduzi". 2 Kiyimning old etagi, bari. *Kamzulingning peshini bossam, gard bo'lar, Oshiqlik deganing qiyin dard bo'lar*. "Qo'shiqlar". *Arg'unshoh tiz cho'kib, podshohning etaklarini yuziga surtmoqchi bo'lgandi, Shohrux uning qo'lidan peshini tortib oldi*. B.Ahmedov, Ulug'bek. *Yenglari shimarilgan Komiljon, etagining peshini qayirib olgan Davronov eng oldinda borardi*. I.Rahim, Ixlos. *Bazzoz kulrang yengil chakmonining o'ng peshini qayirib qo'llarini ortida qovushtirgancha tashqi hovlida kezindi*. N.Jaloliddin, Tegirmon.

Pesh II [forscha پیش – oldinda; yonida, yaqinida] *ravish*. (birin-ketin sodir bo'ladigan ish-harakatni bildiruvchi ikki fe'l oldida takrorlanganda) Fursat o'tmasdan, darrov, darhol, peshma-pesh. *Pesh terilgan paxtani pesh topshirib turmoq. — [Iqbol satang] Hovli sahnini ko'zdan kechirdi. Hamma yoq chinnidek. Shuncha daraxt-u, tagida bitta barg ko'rinmaydi. "Pesh tushganini pesh olib turadimi deymen, – o'ylay ketdi u, – qachon qarasang, [Mehrinisoning] hovlisi yog' tomsa yalagudek"*. R.Fayziy, Hazrati inson. *Egningizdan pesh tushgan kiyimni pesh yuvib turgan bo'lsak...* S.Ahmad, Yulduz.

Old 1 Narsalarning kuzatuvchiga qaragan qismi; pesh, yuz. *Binoning oldiga shiorlar osilgan. Ko'ylakning oldi uzunroq bo'libdi. – Ot old oyoqlarini irg'itib sapchidi-da, shamoldek uchib ketdi*. S.Ahmad, Ufq. 2 Narsalarning ilgari tomonidagi yoki qismidagi joy, o'rin. *Uyning oldini supurib, joy qilmoq. – Mastonga aravaning oldidan joy berishdi*. A.Qahhor, Maston. 3 (3-sh. birl.

shaklda) Biror ish harakat, voqea-hodisa va sh.k.dan oldin bo'ladigan, ro'y beradigan, o'tkaziladigan. *Bayramoldi musobaqasi. Saylovoldi kampaniyasi.* 4 3-sh. egalik va j.k., o'.-p.k., ch.k. affikslari bilan ko'makchi vazifasida qo'llanadi (*q.* oldiga, oldida, oldidan). *Old qo'shimcha ayn.* prefiks. Oldini olmoq Xavf-xatarning yuz berishidan ilgari chorasini ko'rmoq; yomon oqibatning yuz berishiga yo'l qo'ymaslik. *Urushning oldini olmoq. – Xotiring jam bo'lsin, do'stim, baloning oldini oldim.* Oybek, Navoiy. *Til oldi tovushlari tish.* Tilning old qismida hosil bo'ladigan tovushlar. *Oldda ayn. oldinda.* [6, 464].

Pesh fors-tojikcha so'z bo'lib, o'zbek tilidagi *old* so'ziga sinonim bo'lib keladi. Fors-tojikcha bo'lgan *pesh* so'zi o'zbek tilida juda kam holatlarda yolg'iz qo'llandi. U o'zbek tiliga so'z yasovchi bo'lib o'zlashgan.

Pesh- o'zlashgan qatlamga oid so'z yasovchi prefiks bo'lib, uning yordamida otlar yasaladi [1, 120]. Bunda yasovchi asoslar vazifasida har xil ma'nodagi otlar keladi. *Pesh-* yasovchi vosita vazifasini bajaradi. U tojik-fors tilidan o'zlashgan so'z yasovchi prefiksdir. *Pesh-* prefiksi ("old, oldi, old tomon; oldinda, yaqinida; avvali" ma'nosidagi tojikcha-forscha "pesh" so'zining affikslashgan muqobili): *peshlavha, peshtaxta, peshayvon, peshtoq, peshqadam, peshoyna, adolatpesha, hunarpesha, saxovatpesha* va b. Shu prefiks bilan yasalgan so'zlarga murojaat qilamiz: *Saxovatpesha* [arabcha. [پيشه سخاوت] *ayn. saxovatli* 1. – *Maskop podshohi rostdan ham saxovatpesha erkan! – dedi Xo'ja Kalon boshini g'oz ko'tarib.* M.Osim, Elchilar. *O'ylaymizki, bunday saxovatpesha kishilar hamisha topiladi.* Gazetadan. *Saxovatpeshalik* Saxovatpesha bo'lishlik, saxovatpesha ekanlik; saxiylik, hotamtoylik. *Lekin Xudoyorning saxovatpeshaligi va ma'muriyatparvarligi mehnatkashning xazinaga oltin suratida yig'ilgan kuchidan emas, bevosita bilak kuchidan, ko'z yoshidan edi.* A.Qodiriy, Mehrobdan chayon [7, 571].

Peshlavha [forscha va arabcha. لوحه پيش – old tomonga osiladigan lavh(a)] Korxona, idora, muassasa, o'quv yurti kabilar haqida qisqa, ixcham, aniq ma'lumot yozilgan va shularning kiraverishida ko'rinarli joyga o'rnatiladigan maxsus taxtacha. *Hozirda shahrimizda juda ko'plab peshlavhalar yangi qabul qilingan lotin alifbosida yozilmoqda.* Gazetadan. *Loyihaning ushbu bandida muayyan binolarga o'rnatilgan peshlavhalarining ham, garchi reklama hisoblanmasada, ma'lum bir talablar asosida yozilishi belgilab qo'yilsa...* Gazetadan. *O'sha yillari idoralar va turli tashkilotlarda peshlavhalar o'zgarayotgan edi.* S.Ahmad, Yo'qotganlarim va topganlarim [6, 711]. Biz tadqiq etayotgan *peshlavha* so'ziga lug'atda shunday qisqa va ixcham ta'rif bilan cheklangan.

Sarlavha [f. + a. سرلوحة – kitobda lavha bezak; titul varag'i; epigraf] 1 Kitob, asar, maqola va sh.k.ning yoki ularning ayrim qismlarining nomini ifodalovchi so'z yoki jumla. *Sarlavha qo'ymoq. – Ahmedov sahifadagi materiallarni ko'zdan kechirgach, umumiy sarlavhani tovush chiqarib o'qidi.* A.Qahhor, Qo'shchinor chiroqlari. *Ahmad ocherkning sarlavhasiga va avtoriga qaradi.* F.Musajonov, Himmat. 2 esk. *ayn. peshlavha.* Qishloqqa kirar yo'lda Mana katta darvoza. *Darvozaga yozilgan "Kolxoz" degan sarlavha.* Z.Diyor [7, 546]. "O'zbek tilining izohli lug'ati"da *sarlavha* so'zi *peshlavha* so'ziga nisbatan aynan (ayn.) pometasi bilan berilgan. Demak, *sarlavha* so'zi *peshlavha* so'ziga nisbatan sinonim maqomida ko'rsatilmoqda. Lekin ular keltirilgan matnlarda ma'no nozikligi bilan farqlanadi. Xulosa qilib aytganda *peshlavha* lug'aviy birligi o'rnida *sarlavha* so'zini qo'llab bo'lmaydi.

Viveska [ruscha. "вывесить" so'zidan – osib, yopishtirib qo'yilgan narsa] esk. *q. peshlavha.* Shamol... kitoblarni varaqlar, osilib qolgan viveskalarni tebratardi. Oybek, Quyosh

qoraymas. “Chaynaya №5” degan viveskaga ko‘zim tushib, “ko‘k choy ichib, bir huzur qilay”, dedim. “Mushtum”. Biz ham “Darxon” gazetiga bir viveska buyurdik. Cho‘lpon, Musulmonlashdirish [8, 703].

Bu lug‘at maqolasida *viveska* neologizm, *peshlavha* esa eskicha (esk.) pometasi bilan berilgan. Eskicha ya‘ni arxaizm sifatida berilgan. Bu fikrga qo‘shilib bo‘lmaydi. Sababi *peshlavha* lug‘aviy birligi iste‘moldan qolmagan, hozirgi kunda faol qo‘llanmoqda.

Shu o‘rinda *peshlavha* so‘ziga yaqin ma‘no kasb etuvchi *adres* so‘ziga ham to‘xtalib o‘tsak. *Adres* [fransuzch *adresse* – yubormoq] 1 ayn. manzil. *Institut adresi. Uy adresi. – Menga adresingizni bering, kolxozga o‘zim xat yozaman, uyingizdan xabar olishadi.* I.Rahim, Chin muhabbat. 2 Pochta orqali yuboriladigan narsalar ustidagi ularning boradigan joyi va oluvchining nomi ko‘rsatilgan yozuv. *Uning [Zamiraning] nomiga g‘alati bir konvert chiqdi: na adresi bor, na markasi va na pochta muhri.* P.Qodirov, Uch ildiz. 3 (*egalik va j.k.da*) Nomiga, sha’niga tegishlilikni bildiradi. *Mening adresimga aytilgan barcha gaplarni xalq sha’niga aytilgan gaplar deb hisoblayman.* Oybek, Xalqqa xizmat – baxt. *Qodirovga berilgan bu aybnoma qoloq, hayotdan uzoqda bo‘lgan rahbarlar adresiga aytilgan aybnoma ham edi.* Gazetadan. 4 Biror tantana munosabati bilan muassasa, tashkilot yoki ayrim shaxs nomiga yuborilgan, odatda, papka va sh.k. narsa ichiga solingan tabriknoma; yodnoma. *Adres stoli (yoki byurosi)* Biror yerda yashovchilarni ro‘yxatga olib boruvchi va ularning turar joylari to‘g‘risida ma‘lumotnomalar beruvchi muassasa, idora. *Adreslar daftari* Kishilar va idoralarning adreslari yozilgan daftar, jurnal [4, 48]. *Peshlavha* bu ko‘cha yozuvi bo‘lib, o‘zida odatda tashqi yozuvlar ma‘nosi mujassamlashgan, *adresda* (manzil) xat va boshqa narsa (kimsa) boradigan makon, joy haqida gap bormoqda. *Adres* kimgadir beriladi yoki yuboriladi. *Peshlavha* esa bir joyda muqim joylashgan bo‘ladi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib shunday xulosa qilish mumkinki, *peshlavha* korxona, idora, muassasa, o‘quv yurti kabilar haqida qisqa, ixcham, aniq ma‘lumot yozilgan va shularning kiraverishida ko‘rinarli joyga o‘rnatiladigan maxsus taxtacha. *Peshlavha* lug‘aviy birligi o‘rnida *sarlavha, viveska, lavha, adres* kabi birliklarni qo‘llab bo‘lmaydi. Bu lug‘abiy birliklarning birortasi ham *peshlavha* so‘zi aks ettirgan ma‘noni bera olmaydi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Berdialiyev A., Ermatov I. Hozirgi o‘zbek adabiy tili (Morfemika, so‘z yasalihi, morfonologiya). Universitet va pedagogika oliy o‘quv yurtlarining o‘zbek tili va adabiyoti bakalavri talabalari uchun darslik. – Toshkent: «TURON-IQBOL», 2022. – 120 b.
2. Мирзақулов Т. Грамматика ўқитишнинг лингвистик асослари. – Т.: Ўқитувчи, 1994. – Б. 3.
3. Чиниқулов Н. Пешлавҳаларнинг лисоний хусусиятлари: филол. фан. номз. дисс... автореф. – Тошкент, 2007. – 26 б.
4. O‘zbek tilining izohli lug‘ati VI jildli. I jild. – Toshkent, 2023. – 964 b.
5. O‘zbek tilining izohli lug‘ati VI jildli. II jild. – Toshkent, 2023. – 1036 b.
6. O‘zbek tilining izohli lug‘ati VI jildli. III jild. – Toshkent, 2023. – 844 b.
7. O‘zbek tilining izohli lug‘ati VI jildli. IV jild. – Toshkent, 2023. – 824 b.
9. O‘zbek tilining izohli lug‘ati VI jildli. V jild. – Toshkent, 2023. – 720 b.
10. O‘zbek tilining izohli lug‘ati VI jildli. VI jild. – Toshkent, 2023. – 864 b.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/2 (6) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).